

fejezi ki, amit fontosnak tart; a nem lényeges sötétségbe ágyazva él metszetein. Sokszor virtuóz módon azzal mond legtöbbet, amit elhallgat.

A bibliofil érdekű és értékű könyvből 115 példány készült: 5 példány japán, 15 példány pedig „Fabrino“ papíron (számozva 1—21-ig).

VARGA SÁNDOR FRIGYES.

Das Evangelisch-Theologische Schrifttum in Ungarn. Heft 1. Die neuen Kirchengesetzbücher, von Prof. DR. V. BRUCKNER, Miskolc und von Prof. DR. J. S. KOVÁTS, Budapest; Soziologie und Weltanschauungsfragen, von Prof. dr. J. S. KOVÁTS, Budapest; Heft 2. Die Wissenschaft vom Alten Testament, von Prof. DR. L. PAP, Budapest. (Bibliothek des Protestantismus im mittleren Donauraum. Für die Forschungsstelle für Kirchenkunde Südosteuropas, besonders Ungarns, a. d. theologischen Fakultät der Universität Halle-Wittemberg. Herausgegeben von MICHAEL [MIHÁLY] BUCSAY: Band I.) Akademischer Verlag, Halle, 1940. 8°. 50 + 37 lap.

A magyarországi protestantizmus olyan nagy küzdelmeiről, amelynek a BOCSKAY és BETHLEN által vezetett megmozdulások voltak, megemlékezik minden egyháztörténet. De még a nagyobb ilyenfajta munkák is figyelmen kívül hagyták — ha nem a németnyelvű evangélikus egyházakról volt szó — a magyarországi protestantizmusnak egyéb hatalmas erőfeszítéseit, s nem szólnak a magyar protestáns öntudatnak az egyház szervezése és eleven szellemi élet kifejlesztése által való erősítéséről. Ez különösen az utóbbi két évszázadban mutatta meg káros hatásait; a XVI—XVIII. századokban a tudományos irodalom közös latin nyelve ugyanis még összekapcsolta az egész protestantizmust. Később azonban már csak az erdélyi szász evangélikus egyház tartott fenn eleven kapcsolatot a reformáció anyaországával. A magyar és szlovák protestantizmus — éppen nyelvi okokból — mintegy bezárt könyv maradt a külföldi testvéregyházak előtt. Ezt az eddigi hiányt kívánja pótolni a *Bibliothek des Protestantismus im mittleren Donauraume* cím alatt megindított vállalkozás, amelyből az első kötet 1. és 2. füzete jelent meg eddig.

Az 1. füzet elé a munka kiadója, DR. BUCSAY MIHÁLY (a hallei *Forschungsstelle für Kirchenkunde Südosteuropas, besonders Ungarns* vezetője) írt előszót, s az ímént általunk elmondottakban jelölte meg az egész vállalkozás célját. A továbbiak során BUCSAY kifejti még azt is, hogy a tervezett mű a Nagy-Magyarországon — ma négy különböző államban — működő protestáns teológiai intézetek (egyetemi fakultások és főiskolák) tudományos eredményeit szeretné közvetíteni a külföldi protestantizmusnak. BUCSAY úgy gondolja, hogy ez az illető

intézetekben a kutatókedvet és ezen keresztül végeredményben a délkeleteurópai protestantizmus öntudatát is erősíteni fogja.

A *Bibliothek des Protestantismus* létrehozatalában nagy része van a halle-wittenbergi egyetem teológiai fakultása volt és jelenlegi dékánjának, D. DR. FR. K. SCHUMANNnak és D. H. SCHMIDTnek a gondolat felkarolása által. A *Magyar Kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium*, a *Gusztáv Adolf-Egyesület* és a *Hallei Egyetem Barátainak Egyesülete* anyagi támogatás nyújtása által vesz részt ebben a vállalkozásban.

BUCSAY beszámol arról, hogy a hallei kutatóállomás első évi munkája azt mutatta, hogy a monografikus feldolgozások előtt *a munka bibliográfiai alapjait kell megvetni*. Ennek értelmében az első kötet (*Das Evangelisch-Theologische Schrifttum in Ungarn*) a mult és jelen magyarországi protestáns teológiai irodalmának áttekintését kívánja nyújtani. A már megjelent két füzet közül az első *Az új egyházi törvénykönyvek* összefoglaló cím alatt az ágostai hitvallású evangélikus és a református egyház világháború utáni jogalkotásainak vezérelveit adja elő. Az első füzet második része és a második füzet a *szociológiai és világnézeti problémák*, illetőleg az *ótestamentomi tudományok* magyarországi irodalmi fejlődésének főbb állomásait mutatják be, az egyes dolgozatok végén a kérdésekre vonatkozó *munkák jegyzékét* állítva össze. Ezekben a jegyzékekben a munkák magyar címe után azoknak német fordítása is megtalálható. Az első jegyzék csak újabb (a mult század második felétől való) műveket ölel fel, az ószövetségre vonatkozó bibliográfia azonban XVI. századi címekeket is tartalmaz. Ez utóbbi felsorolásnál, úgy gondoljuk, helyes lett volna hivatkozni SZABÓ KÁROLYra, lévén a *Régi Magyar Könyvtár* külföldön is ismert szakmunka. A kiadó az első kötet további folyamán a teológia többi tudományágainak hasonló áttekintését ígéri.

Az egész *Bibliothek des Protestantismus* illetőleg mondanunk sem kell, hogy a vállalkozás milyen nagyjelentőségű. Nem is kívánhatunk mást, minthogy a terveknek megfelelően teljes egészében elkészüljön és ne maradjon félbe-harmadba, mint annyi hasonló nagyszabású és nagyjelentőségű munka.

Rá kell mutatnunk azonban arra, hogy a magyar protestáns teológiai irodalom olyan áttekintése, mint amelyet a *Bibliothek des Protestantismus* tervezett első kötete készül nyújtani, *magyar nyelven sincsen még*. Nem kell hosszasan bizonygatni, mennyire hiányzik. A magyar bibliográfiai irodalomnak pedig nem válik különös dicsőségére majd, ha ezt a hiányt először egy a külföld számára, idegen nyelven készült munka pótolja.

HARSÁNYI ANDRÁS.